

A Transición e a consolidación de democracia.

Coa morte de Franco (29-XI-1975) e a proclamación de Juan Carlos I como rei, o longo ciclo histórico da ditadura franquista semellaba chegar ao seu fin. O tránsito da ditadura franquista a un réxime democrático sería o resultado dun longo proceso ao que moitos poñen como remate a chegada do Partido Socialista ao poder en 1982. Non obstante, dende o punto de vista normativo, a cerna del situárase entre a aprobación da Lei para a Reforma Política (1976), a última lei fundamental do franquismo que abría o camiño ás primeiras eleccións formalmente democráticas, e promulgación do novo texto constitucional (1978)

O marco histórico

O cambio político español tivo lugar nunhas condicións históricas moito máis favorables para a instauración dun sistema democrático cás que condicionaran o devir histórico da Segunda República:

- A **situación internacional** era moito máis propicia. En 1975, a ditadura franquista era, logo da **caída das ditaduras grega e portuguesa** (1974) unha desgrazada excepción en Europa occidental. Ademais, a persistencia do réxime ditatorial supuña un **freo á plena integración española no mundo occidental** (CEE, OTAN), que pretendía amplos sectores das elites políticas e económicas do país. Calquera avance neste sentido esixía unha homologación política cos países do contorno. Por outra banda, os **avances na distensión e na coexistencia pacífica** entre os dous bloques político-militares enfrontados na guerra fría durante os anos 1970 ofrecían mellores posibilidades para o cambio político das que existentes nas décadas precedentes.
- Os **cambios sociais, económicos e culturais** experimentados polo país nos anos do *desarrollismo* (mellora do nivel de vida, occidentalización dos costumes, expansión das clases medias, progreso da protección social...) permitiron que o impacto da crise económica dos anos 1970 non d rivase nunha conflictividade social tan intensa como a vivida nos anos 1930.
- As **mudanzas experimentadas polo Estado franquista** (expansión do sector público, modernización da administración) non semellaba suficientes para responder ás demandas dunha sociedade que xa non tiña nada que ver coa de 1939.

Semellaba, polo tanto, que o país estaba en 1975 preparado para un cambio democrático. Así o dicían xa os estudos de opinión. Non obstante, a **lembranza da guerra civil e da posguerra**, mantida viva polo réxime, seguía pesando en amplos sectores da poboación. O peso dos sectores inmobiliarios en moitas institucións clave, singularmente no exército, era aínda notable e o temor a eles aínda o era máis. De aí o **importante papel que podía desempeñar o novo xefe do Estado** como encarnación da continuidade institucional co réxime anterior e, dalgún xeito, da tradición

Proclamación de Juan Carlos I como Rei ante as Cortes franquistas (27-XI-1975)

por HaT59 [CC-BY-SA-4.0], dende Wikimedia Commons

monárquica. Todo isto había condicionar notablemente o marco de oportunidades e as decisións dos principais actores políticos.

A agonía do franquismo.

Dende finais da década de 1960, a **decadencia física de Franco**, agravada pola enfermidade de Parkinson, era visible para todos e cumpría acelerar os plans para asegurar a continuidade institucional do réxime. As **divisións no seo da clase política** franquista entre aperturistas (Fraga, Solís) e inmovilistas (a vella garda falanxista, representada por Arrese e Girón, sectores ultracatólicos, militares intransixentes, neofascistas) saltou á luz pública. As tensións internas estouraron a raíz do **escándalo MATESA** (1969): a dirección desta empresa industrial, ben conectada co Opus Dei e cos círculos tecnocráticos, recibira fraudulentamente cuantiosos créditos oficiais. As irregularidades foron aireadas pola prensa oficial, instigada dende o goberno por Fraga e Solís. O vicepresidente do goberno, o almirante Luís Carrero Blanco pediu a Franco unha completa remodelación do goberno. Esta saldouse coa saída dos ministros aperturistas e a formación do chamado **gobierno monocolor**, dominado polos tecnócratas do Opus Dei.

Nos primeiros anos da década de 1970, os **problemas** multiplicábanse. Os conflitos laborais agudizáronse e a actividade da oposición acrecentouse. Sectores do clero e da xerarquía católicas arredábanse visiblemente da ditadura. As accións armadas de ETA e FRAP desafiaban abertamente ao réxime. O 20 decembro de 1973, Carrero Blanco, que acababa de ser designado presidente do goberno e personificaba as intencións de perpetuarse do réxime, foi asasinado nun atentado da ETA. Franco, sorprendentemente, acabou nomeando para sucedelo ao ministro de Gobernación, Carlos Arias Navarro. As súas iniciais promesas aperturistas, plasmadas no chamado **espírito do 12 de febreiro**, foron desmentidas axiña pola resposta represiva á explosión de conflitos e á ameaza terrorista.

Malia as protestas e a condena internacional, o 27 de setembro de 1975, foron executadas as últimas sentenzas de morte da ditadura sobre tres membros do FRAP e dous de ETA. A penas dous meses despois de ratificar as súas condenas, o 20 de novembro, morreu Franco.

O rei de Marrocos Hassán II aproveitaba a delicada situación política española para revitalizar as vellas reivindicacións nacionalistas marroquís sobre o Sahara Occidental promovendo a **marcha verde** sobre o territorio colonial español.

DOC. 1: Discurso de Juan Carlos ante as Cortes franquistas na súa proclamación como Rei (27-XI-1975).

Como Rei de España, título que me confiren a tradición histórica, as Leis Fundamentais do Reino e o mandato lexítimo dos españois, hónrome en dirixirvos a primeira mensaxe da Coroa [...] Unha figura excepcional entra na historia, o nome de Francisco Franco será xa un fito no acontecer español [...] Con respecto e gratitude quero lembrar a figura de quen durante tantos anos asumiu a pesada responsabilidade de conducir a gobernación do Estado [...]

Hoxe comeza unha nova etapa da historia de España. Esta etapa, que habemos recorrer xuntos, iniciase na paz, o traballo e a prosperidade, froito do esforzo común e da decidida vontade colectiva. A Monarquía será fiel gardián desta herdanza e procurará manter en todo momento a máis estreita relación co pobo [...] Unha orde xusta, igual para todos, permite recoñecer dentro da unidade do Reino e do Estado as peculiaridades rexionais, como expresión da diversidade dos pobos que constitúen a sagrada realidade de España. O Rei quere selo de todos a un tempo e de cada un na súa cultura, na súa historia e na súa tradición.

O primeiro goberno de Juan Carlos I. Carlos Arias, o presidente, e Manuel Fraga, ministro da Gobernación, flanquean ao monarca

Fonte: Cervantes Virtual.

Os efectos da **crise económica mundial** comezada en 1973 chegaron a España poñendo fin ao *milagre español*. Poida que a propia conciencia de falta de lexitimidade fixese que o goberno non tomase medidas impopulares naquel momento. Non se optou, como a maioría dos países de Europa occidental, por políticas de axuste. Mantívose, en termos comparativos, o crecemento económico e a suba do desemprego foi moderada, pero os desequilibrios da economía española (déficit exterior, inflación) agraváronse. A suba dos índices de paro dende 1976 había ser constante e a recuperación moito máis tardía ca nos países da nosa contorna.

O futuro ofrecía moitos interrogantes. Á morte de Franco, moitos franquistas comezaban a buscar un novo acomodo político. Non foron raros os que comezaron a declararse *demócratas de toda a vida*. As enquisas de opinión sinalaban un crecente e maioritario apoio da poboación á democracia. Ficaban moitos conflitos e problemas por resolver e axexaba a pantasma da recesión económica.

O primeiro goberno da monarquía.

Unha vez proclamado Rei **[DOC. 1]**, Juan Carlos confirmou na presidencia do goberno a **Arias Navarro**. Este formou un **gabinete heteroxéneo** no que destacaban algúns ministros reformistas (Areilza, Garrigues, Fraga, Osorio). Así mesmo, o Rei promoveu a presidente das Cortes e do Consello do Reino a un home da súa confianza, o tamén reformista Torcuato Fernández Miranda.

Malia a presenza dos reformistas, a política governamental caracterizouse por un **continuismo** que non contentou nin aos sectores inobilistas do réxime nin á oposición democrática. A **represión governamental**, dirixida fundamentalmente contra as organizacións comunistas e nacionalistas radicais, non cedeu e ía ter consecuencias dramáticas. En marzo de 1976, os **sucesos de Vitoria** **[DOC. 2]**, onde unha protesta laboral e o enfrontamento entre policía e manifestantes se saldou con 5 mortos e numerosos feridos, desacreditaron as supostas intencións reformistas.

Mentres, avanzaba o **proceso unitario da oposición democrática**, que culminou polas mesmas datas coa formación da *Coordinación Democrática*, coñecida como a **Plataxunta**. As mobilizacións populares (manifestacións políticas, protestas laborais) intensificáronse co obxectivo de debilitar ao goberno e avanzar cara a *ruptura democrática*.

DOC. 2: Os sucesos de Vitoria, segundo algunhas gravacións sonoras (3-III-1976).

*A POLICIA: Non podemos desalojar. Non podemos desalojar porque esta ateigada de tios jateigada de tios! Por fóra os temos [...] rodeados de persoall! Imos ter que empregar as armas. Cambio.
-Gaseade a igrexa. Cambio.*

UN ASISTENTE Á ASEMBLEA: Comezaron a caer bombas de fume. A primeira caeu nun confesionario e logo seguiron chovendo bombas e bombas. Non sei se serían 10 ou 12. A xente púxose moi nerviosa, pero non podíamos movernos coa cantidade de xente que había aquí. O primeiro que se fixo foi romper tódolos cristais para poder respirar. A xente comezou a saír da igrexa, pero os que estaban foron, que non puideran entrar, ao ver que nos estaban asfixiando, empezaron a tirar pedras á policía. Ao saír a xente da igrexa, a policía empezou a tirar con metralleta.

*A POLICIA: Está toda a igrexa de San Francisco derruída. Manda persoal como sexa. Porque isto é unha hecatombe.
Cambio.*

-Aquí houbo unha masacre. Cambio. Pero de verdade, unha masacre.

Adolfo Suárez durante unha visita a Arxentina (1981)

Album familiar de C3PO [CC-BY-SA-3.0], dende [Wikimedia Commons](#)

Ante a parálise política, Juan Carlos, quen viña de proclamar ante o Congreso dos EE.UU. o seu compromiso coa democracia, forzou a **demisión de Arias** en xullo de 1976.

O goberno Suárez e o reforma política (1976-1977).

Consonte ás previsións da *Lei Orgánica do Estado*, o *Consello do Reino* reuniuse para propoñer ao Rei unha terna de candidatos para encabezar o executivo. Fernández Miranda incluíu nela a **Adolfo Suárez**, quen foi finalmente o que recibiu o encargo de formar goberno. Os seus antecedentes políticos (xerarca do Movemento Nacional, director de RTVE, ministro con Arias) suscitaban desconfianza entre boa parte da oposición democrática. Sen embargo, o novo goberno, apoiado polo Xefe do Estado e presionado pola mobilización opositora, ía impulsar cambio partindo da institucionalidade franquista. Nisto consistiu a chamada **reforma política**.

Na súa declaración programática, Suárez referiuse á soberanía popular, á convocatoria de eleccións xerais e á concesión dunha amnistía para os presos políticos non condenados por delitos de sangue [DOC. 3]. Estes termos serían favorablemente recibidas pola opinión pública e mesmo, con algunhas reticencias, por parte dos antifranquistas. A estratexia reformista do goberno Suárez só era factible se se cumprían dúas premisas:

- Por unha banda, había que **neutralizar os sectores inmovilistas do réxime** conseguindo o apoio ou, polo menos, a non oposición da maioría dos franquistas e dos chamados *poderes fácticos* (Exército, Igrexa, élites económicas), nomeadamente dos militares. Neste sentido sería moi valiosa a xestión do ministro do Exército, o tenente xeneral Gutiérrez Mellado, e o papel do Rei, nun momento en que as accións terroristas de ETA e GRAPO buscaban encerrar ós militares descontentos.
- Pola outra, cumpría **asegurar o apoio dunha parte significativa da oposición antifranquista** á reforma política, convencéndoa das súas intencións democratizadoras e da inviabilidade do proxecto rupturista.

Con esta intención elaborouse a *Lei para a Reforma Política* [DOC. 4] segundo o previsto nas leis fundamentais do franquismo. A norma proclamaba a soberanía popular, recoñecía dereitos e liberdades individuais e creaba unhas Cortes bicamerais de elección popular con poderes para modificar as leis fundamentais do réxime franquista. A maioría das Cortes franquistas, no que se coñeceu como o *harakiri*, votou a prol dela. En decembro de 1976, foi

DOC. 3: Discurso de A. Suárez logo de ser nomeado Presidente do Goberno (6-VI-1976).

A meta última é moi concreta: que os gobernos do futuro sexan o resultado da libre vontade da maioría dos españois, e para isto solicito a colaboración de todas as forzas sociais [...]

A Coroa ten a vontade expresa de acadar unha democracia moderna para España, unha democracia na que a liberdade, a xustiza, a participación, a paz e a cultura sexan o froito do esforzo de todos e o resultado do que todos se beneficien.

DOC. 4: A Lei para a Reforma Política (18-XI-1976).

Art. 1.º.1.-A democracia no Estado español baséase na supremacía da lei, expresión da vontade soberana do pobo.

2.-A potestade de elaborar e aprobar as leis reside nas Cortes. O Rei sanciona e promulga as leis.

Art. 2.º. 1.-As Cortes compóñense do Congreso dos Deputados e do Senado.

2.-Os deputados do Congreso serán elixidos por sufraxio universal, directo e secreto dos españois maiores de idade.

3.-Os senadores serán elixidos en representación das entidades territoriais. O Rei poderá designar para cada lexislatura senadores en número non superior á quinta parte dos elixidos.

Manifestación durante o enterro dos asasinados na rúa Atocha (1977)

Fonte: *El Independiente*.

ratificada en referendo popular por un 75% do censo electoral malia que a maioría da oposición democrática pedira a abstención. Abríase así o camiño reformista cara a democracia, que, nas palabras de Fernández Miranda, debía ir *da lei á lei pasando pola lei*.

O avance veuse complicado seriamente pola constante **provocación dos sectores extremistas** (ultradereita franquista, ETA, GRAPO). A situación chegou a un punto crítico en **xaneiro de 1977**: o tenente xeneral Emilio Villaescusa e o empresario José Luis Oriol foron secuestrado polos GRAPO, elementos ultradereitistas asasinaron 5 avogados laboristas vinculados á CCOO no seu despacho da rúa Atocha de Madrid. Afortunadamente, Oriol e Villaescusa foron liberados pola policía e as masivas manifestacións pacíficas que acompañaron ao enterro dos asasinados en Atocha puxeron de relevo a capacidade do PCE e a madurez e disciplina da súa militancia.

Superada a crise, o goberno Suárez puido dar **novos pasos** que convenceron á maioría da oposición antifranquista das súas intencións democratizadoras:

- Suprimíuse o Tribunal de Orde Pública e disolvéronse o Movemento Nacional e os sindicatos verticais sen levar a cabo, iso si, ningún tipo de depuración nas institucións franquistas.
- Concedeuse unha nova amnistía que incluíu mesmo aos presos implicados en delitos de sangue, incluídos os membros de ETA.
- A maioría dos partidos políticos foron legalizados, incluído o PCE (abril de 1977). Esta decisión había provocar unha enorme crispación en medios militares e a dimisión do ministro de Mariña, o almirante Pita da Veiga.

En **política exterior**, o goberno Suárez asinou diversos convenios internacionais sobre dereitos humanos e estableceu relacións diplomáticas coa URSS, os países do bloque socialista e México. Paralelamente abríronse as negociacións para conseguir o ingreso na Comunidade Económica Europea (CEE).

A Constitución de 1978.

Finalmente, convocáronse **eleccións xerais** previstas na *Lei para a Reforma Política*. A normativa electoral establecía a provincia como circunscrición electoral e introducía un sistema proporcional baseado na chamada lei D'Hondt, corrixido pola sobre representación asegurada ás provincias rurais menos poboadas e máis conservadoras. Os trazos daquela norma provisional seguen a configurar a lexislación electoral actual.

As eleccións celebráronse o 15 de xuño de 1977. Os resultados deron á vitoria á *Unión de Centro Democrático* (UCD), unha coalición liderada polo propio Suárez e creada *ad hoc* dende o goberno, que seguía a controlar os principais resortes da administración e os medios de comunicación públicos, incluída a única televisión. O PSOE, encabezado por Felipe González quedou en segundo lugar. A considerable distancia ficaron o PCE de Santiago Carrillo, a *Alianza Popular* (AP) de Manuel Fraga e o *Partido Socialista Popular* do catedrático Enrique Tierno Galván. O PNV, liderado por Xavier Arzalluz, e o *Pacte Democràtic de Catalunya*, coalición encabezada por Jordi Pujol, obterían excelentes resultados nos seus respectivos territorios. A falta de maioría absoluta e o equilibrio esquerda-dereita contribuíron ao **consenso**, convertido en lema da transición, e que tería como expresión máis acaída na nova lei fundamental.

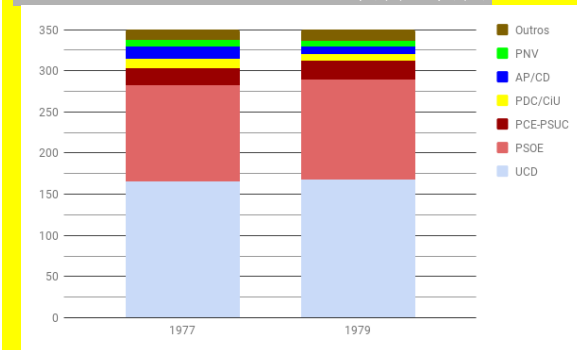
Con vistas á convocatoria de eleccións previstas na *Lei para a Reforma Política*, elaborouse unha normativa electoral, negociada cos partidos da oposición. Establecíase a provincia como circunscrición electoral e un sistema proporcional baseado na chamada *lei D'Hondt* e corrixido pola sobre representación que aseguraba ás provincias rurais menos poboadas e máis conservadoras do interior.

As **primeiras eleccións democráticas** habidas en España dende 1936 tiveron lugar o 15 de xuño de 1977. Os **resultados** deron a vitoria á *Unión de Centro Democrático* (UCD), unha coalición creada rapidamente *ad hoc* baixo o liderato de Suárez e dende o propio goberno, que seguía a controlar tódolos resortes da administración e os medios de comunicación oficiais, incluída TVE. O segundo lugar foi para o PSOE, encabezado por un novo Felipe González. A considerable distancia ficaron o PCE, encabezado por Santiago Carrillo; a *Alianza Popular* (AP) de Manuel Fraga, que agrupaba a numerosos nostáxicos do franquismo; e o *Partido Socialista Popular* (PSP) do veterano catedrático universitario Enrique Tierno Galván. O PNV, liderado por Xavier Arzalluz, e o *Pacte Democràtic de Catalunya*, coalición encabezada por Jordi Pujol, obterían excelentes resultados nos seus respectivos territorios [DOC. 5]. A falla de maioría absoluta e o equilibrio esquerda-dereita fixeron da necesidade virtude e contribuíron ao **consenso**, palabra convertida en lema da transición e que tería como expresión máis acaída a nova lei fundamental.

A redacción do proxecto constitucional foi encomendada a unha ponencia formada por 7 deputados (3 da UCD, 1 do PSOE, 1 do PCE-PSUC, 1 de AP e outro máis do PDC), os logo chamados *pais da Constitución* [DOC. 6]. Tras ser debatida e votada polas Cortes, a Constitución foi sometida á referendo popular o 6 de decembro de 1978. Participou o 67'1 % do censo electoral, menos do previsto, e o 87'8 % dos votos foi positivo. Sen embargo, no País Vasco, a abstención, posición postulada polo PNV, superou o 50% do censo.

A **Constitución de 1978** establecía como forma de unha monarquía parlamentaria. Do seu contido cómpre destacar [DOC. 7]:

DOC. 1: Composición do Congreso dos Deputados resultante das eleccións xerais de 1977 e 1979.

DOC. 6: Os membros da ponencia constitucional (1978).

En pé, de esquerda a dereita: Gabriel Cisneros, Jose P. Pérez Llorca e Miguel Herrero de Miñón (UCD). Sentados: Miquel Roca (PDC), Manuel Fraga (AP), Gregorio Peces-Barba (PSOE) e Jordi Solé Tura (PCE-PSUC).

DOC. 7: A Constitución de 1978.

- Art. 1.1.-España constitúese nun Estado social e democrático de España [...]
- 1.2.-A soberanía nacional reside no pobo español do que emanan tódolos poderes do Estado.
- 1.3.-A forma de goberno do Estado español é a Monarquía parlamentaria.
- Art. 2.-A Constitución fundaméntase na indisoluble unidade da Nación española, patria común e indivisible de tódolos españoles e recoñece e garante o dereito á autonomía das nacionalidades e rexións que a integran e a solidariedade entre todas elas.
- Art. 3.1.-O castelán é a lingua española oficial do Estado. Tódolos españoles teñen o deber de coñecela e o dereito de usala.
- 3.2.-As demais linguas españolas serán tamén oficiais nas respectivas Comunidades Autónomas [...]
- Art. 66.1.-As Cortes Xerais representan ao pobo español e están formadas polo Congreso dos Deputados e o Senado.
- 66.2.-As Cortes xerais exercen a potestade legislativa do Estado, aproban os seus Orzamentos, controlan a acción do Goberno [...]
- Art. 97.-O Goberno dirixe a política interior e exterior [...] Exerce a función executiva e a potestade regulamentaria consonte á Constitución e ás leis.[...]
- Art. 117.1.-A Xustiza emana do pobo e se administra en nome do Rei por Xuíces e Maxistrados integrantes do poder xudicial, independentes [...] sometidos unicamente ao imperio da lei [...].
- Art. 137.-O Estado organízase territorialmente en municipios, en provincias e nas Comunidades Autónomas que se constitúa. Todas estas entidades gozan de autonomía [...]
- Disposición adicional 1ª.-A Constitución ampara e respecta os dereitos históricos dos territorios forais[...]

- ◆ A proclamación da **Soberanía Popular**, atribuída en exclusiva ao pobo español.
- ◆ Un **amplo recoñecemento de dereitos e liberdades individuais**: ademais, dos tradicionais dereitos cívicos e políticos dun sistema liberal, o texto inclúe unha ampla relación de dereitos sociais e culturais. De aí que se defina España como un *Estado Social e Democrático de Dereito*. A sempre conflictiva cuestión relixiosa resolveuse por medio dunha declaración de aconfesionalidade do Estado que ía cadrar moi mal cos privilexios recoñecidos á Igrexa católica nos acordos coa Santa Sede asinados en xaneiro de 1979.
- ◆ Unha **estricta división de poderes**: o **poder lexislativo** reside nunhas Cortes bicamerais (Congreso e Senado), representantes da Soberanía Popular; o **poder executivo**, que corresponde ao Goberno cun Presidente é elixido polo Congreso e sometido ao control das Cortes; o **poder xudicial reside nos tribunais de xustiza**. Sen embargo, na práctica, o funcionamento do sistema político había outorgar unha evidente primacía ao poder executivo: o lexislativo ficara subordinado frecuenemente a el e o xudicial sometido a constantes interferencias.
- ◆ A definición de dúas **institucións moderadoras**: a Coroa, que asume un papel simbólico e representativo da unidade do Estado; e o Tribunal Constitucional, encargado de velar polo respecto dos principios constitucionais e de arbitrar nos conflitos entre os diferentes poderes e administracións do Estado.
- ◆ Unha **organización territorial do Estado** que rompía co centralismo franquista e lembraba ao modelo *integral* republicano, o *Estado das Autonomías*. A Constitución define no seu título VIII os procedementos para a conformación das Comunidades Autónomas e un reparto de competencias entre estas e a Administración Central non uniforme xa que, en principio, diferencia entre rexións e nacionalidades históricas (País Vasco, Cataluña e Galicia) e entre comunidades de réxime foral (País Vasco, Navarra) e de réxime común (o resto).

As Cortes aprobaron tamén unha nova *Lei de Amnistía* (outubro de 1977), que buscaba pasar páxina sobre “os actos de intencionalidade política tipificados como delitos” anteriores ao 15 de decembro de 1976. Os seus beneficios protexían tamén aos responsables da masiva represión franquista, feito que explica a polémica actual sobre a norma.

Mentres se desenvolvía o debate constitucional houbo que afrontar a **grave situación económica e social**. Cumpría poñer fin a unha desbocada espiral inflacionista, recuperar a inversión, reducir o déficit público e restablecer na medida do posible o equilibrio da balanza de pagos. O goberno promoveu unha negociación multilateral na que, ademais do propio executivo, participaron as forzas políticas con representación parlamentaria, os sindicatos e a patronal. O proceso negociador desembocou nos chamados **Pactos da Moncloa**, asinados en outubro de 1977 [DOC. 8]. O seu contido pode resumirse en dous grandes capítulos:

- Un **axuste económico a curto prazo** que esixía a contención salarial, a redución do déficit público e a devaluación da peseta.

DOC. 8: Os Pactos da Moncloa (25-X-1977).

A economía española atravesaba nestes momentos por unha grave situación caracterizada por tres grandes desequilibrios fundamentais:

- 1°. Unha persistente e aguda taxa de inflación.
- 2°. Un desenvolvemento insatisfactoria da produción [...], o que xerou unhas cifras de paro elevadas.[...]
- 3°. Un forte desequilibrio nos intercambios co estranxeiro.

Os representantes do Goberno e dos diversos partidos políticos con representación parlamentaria manifesan a súa unánime preocupación ante esta situación e o seu desexo de afrontar e resolver construtivamente eses problemas nun clima de cooperación responsable que contribúa á consolidación da democracia. Para isto, conveñen na necesidade de levar a cabo dous grupos de accións: as dirixidas a equilibra a economía con actuacións a curto prazo e as encamiñadas á realización de importantes reformas que encamiñen a economía e a sociedade española cara un futuro de liberdade e progreso.

- A introdución dalgunhas **reformas de maior alcance**: un novo marco de relacións laborais, que sería plasmada no *Estatuto dos Traballadores* (1980); a liberalización do sistema financeiro; e a modernización do sistema fiscal. A este último obxectivo dirixiuse a reforma tributaria impulsada polo ministro de Facenda, Francisco Fernández Ordóñez, aprobada en novembro de 1977.

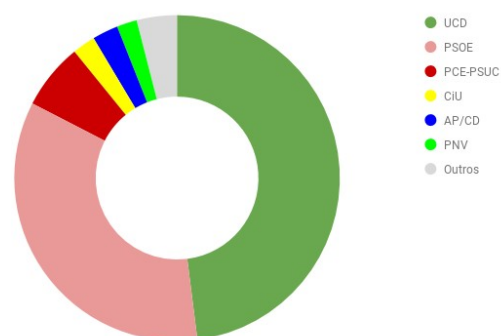
Acometeuse tamén, antes mesmo da aprobación da constitución, a reforma da organización territorial do Estado coa posta en marcha dos **réximes preautonómicos**. En Cataluña, a negociación do goberno co *president* no exilio, Josep Tarradellas, posibilitou o restablecemento da *Generalitat*. No País Vasco creouse *ex novo* un *Consello Xeral Vasco* baixo a presidencia do socialista Ramón Rubial. En Galicia, estableceuse unha Xunta preautonómica presidida sucesivamente por dous parlamentarios da UCD, forza daquela amplamente hexemónica na comunidade, Ángel Rosón e José Quiroga.

As eleccións xerais de marzo de 1979 apenas modificaron o panorama parlamentario. Pero os problemas económicos, o desafío terrorista, o malestar castrense e a crise da UCD conduciron a unha grave situación que culminou no golpe de Estado do 23 de febreiro de 1981.

A crise da UCD.

En marzo de 1979 celebráronse as primeiras **eleccións xerais** baixo a Constitución do 1978. Os comicios non alteraron no esencial o panorama parlamentario. Aumentou a abstención, un feito que boa parte da prensa considerou resultado do **desencanto**, un termo impreciso que, para algúns, aludía a frustración das expectativas de cambio espertadas polo cambio político. O certo é que a UCD, o PCE e os partidos nacionalistas subiron levemente, o PSOE mantívose e AP retrocedeu. Suárez formou un goberno en minoría e houbo de negociar constantemente apoios parlamentarios para sacar adiante as principais disposicións legislativas, mesmo as leis orgánicas que desenvolvían a Constitución, incluídos os estatutos de autonomía vasco e catalán, que foron consensuados co PSOE e as forzas nacionalistas respectivas (PNV e *Convergència i Unió*) e aprobados en referendo en outubro **[DOC. 9]**.

DOC. 9: Composición do Congreso dos Deputados tras as eleccións xerais de 1979 (total: 350 escaños).

Nas **eleccións municipais** de abril de 1979, as primeiras dende a Segunda República, produciuse un notable avance da esquerda e dos nacionalistas. Os socialistas conseguiron facerse coa alcaldía das principais cidades do país.

A situación política foise deteriorando rapidamente pola conxunción de diversos **problemas**:

- O **impacto da segunda crise petrolífera** (1979-80), cando aínda nos se superaran os efectos da primeira, trouxo máis paro e recesión.
- A **virulenta ofensiva terrorista** de ETA deixou numerosos atentados e 167 asasinados entre 1979 e 1980.
- Os sucesivos **fracasos da UCD** nas eleccións autonómicas vascas, catalás (1980) e galegas (1981) e no referendo autonómico andaluz (1981) contribuíron a que o liderado de Suárez comezase a ser cuestionado. A división interna da UCD facíase cada vez máis evidente.
- A **oposición parlamentaria do PSOE** intensificouse. En 1980, Felipe Gonzalez encabezou unha moción de censura contra Suárez que, aínda que foi derrotada, reforzou notablemente a imaxe pública do líder socialista.
- O **malestar nos sectores reaccionarios do Exército**, evidente dende a legalización do PCE, medraba. O rexeitamento do proceso autonómico, os atentados de ETA, as acusacións da prensa ultra, que acusaban ao goberno de débil e incapaz, alentaron protestas, actos de insubordinación e conspiracións dalgúns mandos militares. Os medios de comunicación utilizaban decote a expresión *ruído de sabres* para referirse a situación que se vivía nos cuartos de bandeiras.

Acosado dende demasiadas fronteas, **Suárez presentou a súa dimisión** ao rei, quen non intentou disuadilo, en xaneiro de 1981 [DOC. 10]. Os mandos militares descontentos atoparon a oportunidade para pór en marcha os seus plans. Durante a votación do candidato a suceder a Suárez, o tenente coronel Tejero ao mando duns 200 garda civís irrompeu no Congreso interrompendo o desenvolvemento da sesión. A acción de Tejero formaba parte dunha trama dirixida polo xeneral Alfonso Armada, antigo secretario da Casa do Rei, na que estaban comprometidos outros xefes militares, entre eles o xeneral Milans del Bosch, capitán xeneral de Valencia. A improvisación, a indecisión dalgúns dos implicados, a oposición pública do rei [DOC. 11] e a lealdade a este da maioría dos mandos militares, deixaron a Tejero illado no Congreso. O **golpe de Estado do 23 de febreiro** fracasara finalmente. A volta á normalidade foi seguida de masivas manifestacións populares de apoio á democracia. A figura de Juan Carlos I saíu reforzada. Os acontecementos de febreiro de 1981 axudaron a forxar unha imaxe que o acompañaría durante moito tempo, a do monarca constitucional firmemente comprometido na defensa do sistema democrático.

Finalmente, Calvo-Sotelo foi investido presidente o 25 de febreiro cos votos favorables de UCD, AP e os nacionalistas cataláns de CiU. Durante o seu curto mandato (1981-82) procurou consensuar co PSOE algunhas das medidas postas en marcha, algo que non sempre conseguiría.

- En **política militar** moveuse con extrema prudencia. Discretamente, procedeuse a algúns relevos na cúpula das Forzas Armadas e limitouse o alcance da investigación da trama golpista do 23-F. Finalmente só 32 militares e un civil foron procesados. O tribunal militar que os xulgou impuxo unhas penas consideradas en xeral moi leves. A sentenza foi recorrida con éxito polo Goberno ante o Tribunal Supremo.
- No eido socioeconómico conseguiuase a sinatura do **Acordo Nacional sobre o Emprego** (ANE) en xuño de 1981 entre a patronal (CEOE) e as centrais sindicais UGT e CCOO, contando co apoio do PSOE.

DOC. 10: Discurso de dimisión de Adolfo Suárez (29-I-1981).

Hai intres na vida de todo home nos que se asume un especial sentido da responsabilidade. Eu creio tela asumido dinguamente durante os case cinco anos en que fun presidente do Goberno. Hoxe, sen embargo, a responsabilidade que sinto parécese infinitamente maior. Hoxe teño a responsabilidade de explicarlles, dende a confianza e a lexitimidade coa que me investiron como presidente constitucional, as razóns polas que presento, irrevogablemente, a miña dimisión como presidente do Goberno e a miña decisión de deixar a presidencia da Unión de Centro Democrático. [...]

Cheguei ao convencemento de que hoxe, e, nas actuais circunstancias, a miña marcha é máis beneficiosa para España que a miña permanencia na Presidencia.

Voume, pois, sen que ninguén mo pedise, desoíndo a petición e as presións coas que se me instou a permanecer no meu posto, co convencemento de que este comportamento, por pouco comprensible que poida parecer a primeira vista, é o que creo que a miña patria mo esixe neste momento. [...]

Sufrín un importante desgaste durante os meus case cinco anos de presidente. Ninguinha outra persoa, ao longo dos últimos 150 anos, permaneceu tanto tempo gobernando democraticamente España. O meu desgaste persoal permitiu artellar un sistema de liberdades, un novo modelo de convivencia social e un novo modelo de Estado. Creio, polo tanto, que pagou a pena. Pero, como frecuentemente ocorre na historia, a continuidade dunha obra esixe un cambio de persoas e eu non quero que o sistema democrático de convivencia sexa, novamente, un paréntese na historia de España.

Trato de que a miña decisión sexa un alto de estrita lealdade. De lealdade coa España [...]; de lealdade cara a idea dun centro político que se estructure en forma interclasista, reformista e progresista [...]; de lealdade á Coroa, causa á que adiquei tódolos meus esforzos, por entender que só arredor dela é posible a reconciliación de todos, e de lealdade, se mo permiten, cara a miña propia obra. [...]

O tenente coronel Tejero no Congreso(23/II/1981).

Fonte: **El País**

DOC. 11: Discurso televisado do rei Juan Carlos I na madrugada do 23/24 de febreiro 1981.

Ao dirixirme a tódolos españois, con brevidade e concisión, nas actuais circunstancias extraordinarias que nestes intres estamos vivindo, pido a todos a maior serenidade e confianza e fágolles saber que cursei aos Capitáns Xenerais das Rexións Militares, Zonas Marítimas e Rexións Aéreas a orde seguinte:

Ante a situación creada polos sucesos desenvolvidos no Palacio do Congreso e para evitar calquera confusión, confirmo que ordenei ás Autoridades Civís e á Xunta de Xefes de Estado Maior que tomen tódalas medidas necesarias para manter a orde constitucional dentro da legalidade vixente. Calquera medida de carácter militar que, no seu caso, houbera de tomar deberá contar coa aprobación da Xunta de Xefes de Estado Maior.

A Coroa, símbolo da permanencia e unidade da patria, non pode tolerar en forma algunha accións e actitudes de persoas que pretendan interromper pola forza o proceso democrático que a Constitución votada polo pobo español determinou no seu día a través de referéndum.

- En **política autonómica**, o goberno pactou cos socialistas en 1982 *Lei Organiza de Harmonización do Proceso Autonómico* (LOAPA), rexeitada polos nacionalistas vascos e cataláns e declarada parcialmente inconstitucional polo Tribunal Constitucional. O entendemento favoreceu a aprobación de dez novos estatutos. O mapa autonómico íase completando.
- A **Lei do Divorcio** (xullo de 1981), promovida polo agora ministro de Xustiza Fernández Ordóñez puxo de relevo a división interna da UCD, provocou a oposición da xerarquía eclesiástica e só puido ser aprobada co apoio da esquerda.
- En **política exterior**, o goberno procurou impulsar o ingreso nas institucións europeas. As conversas formais para a incorporación á *Comunidade Económica Europea* (CEE), iniciadas en 1977, estaban bloqueadas pola oposición francesa. Para reforzar a posición negociadora, mellorar as relacións con Gran Bretaña e impulsar a profesionalización e modernización do exército, Calvo-Sotelo e o seu goberno consideraron recomendable solicitar a adhesión á *Organización do Tratado do Atlántico Norte* (OTAN), o pacto militar que incluía á maioría dos países de Europa occidental máis os EEUU e Canadá. O Congreso aprobou a solicitude en outubro de 1981 coa oposición frontal do PSOE, que impulsou unha intensa campaña de protestas baixo o equívoco lema “OTAN, de entrada no” e prometeu convocar un referendo sobre a cuestión cando chegase ao poder. Malia todo, en maio de 1982, España convertíase en membro de pleno dereito da Alianza Atlántica.

A etapa socialista (1982-1996)

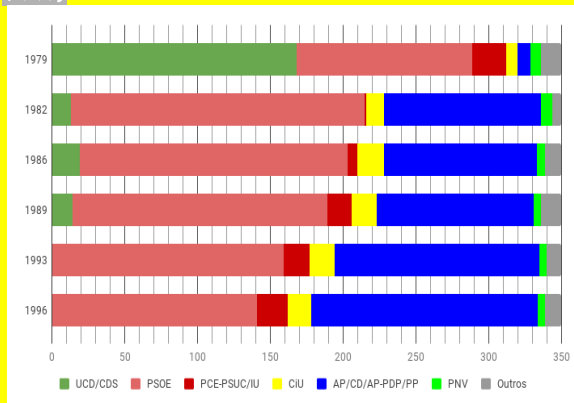
Ante o agravamento dos problemas internos da UCD, Calvo-Sotelo dissolveu as Cortes e convocou eleccións anticipadas para o **28 de outubro de 1982**. O PSOE, baixo o liderado carismático de F. González, aproveitou a desintegración da UCD, a crise interna do PCE e os desexos de cambio de amplos sectores para obter un amplo apoio electoral (49% dos votos) que se traduciu nunha cómoda maioría absoluta no

Cartel electoral do PSOE (1982)

Fonte: [Kronos Historia](#)

DOC. 12: Composición do Congreso dos Deputados (1979-1996)

Sinatura do Tratado de Adhesión de España á CEE (12-VI-1985).

Fonte: [Ministerio de Asuntos Exteriores](#)

Congreso (202 escaños sobre 350) e no Senado. A coalición conservadora formada por *Alianza Popular* e o *Partido Demócrata Popular* (AP-PDP), que recollía a boa parte do sector democristián da UCD, ficaba en segundo lugar (106 deputados). Manuel Fraga convertíase en líder da oposición parlamentaria.

Ante o agravamento dos problemas internos da UCD, Calvo-Sotelo dissolveu as Cortes e convocou **eleccións anticipadas para o 28 de outubro de 1982**. O PSOE, baixo o liderado carismático de F. González, aproveitou a desintegración da UCD, a crise interna do PCE e un programa reformista que conectaba cos desexos de cambio de amplos sectores da poboación para obter un apoio electoral sen precedentes (48% dos votos) que se traduciu nunha cómoda maioría absoluta no Congreso (202 sobre 350 escaños) e no Senado. A coalición conservadora AP-PDP, liderada por M. Fraga, ficaba en segundo lugar (106 deputados). **[DOC. 12]**

As realizacións dos gobernos socialistas (1983-1996).

O clara vitoria electoral socialista de 1982, repetida en 1986 e 1989, rematou coa inestabilidade anterior e permitiron aos gobernos encabezados por Felipe González avanzar na consolidación do sistema democrático e abordar toda unha serie de reformas pendentes. Certo que tamén se impuxo en moitos casos un pragmatismo a ultranza que significou non poucas renuncias e conflitos.

A política militar.

Dende o ministerio de Defensa, o catalán Narcís Serra, impulsaría unha ampla reforma militar. O tamaño do exército, unha herdanza do franquismo, foi reducido na procura dunha maior operatividade ao tempo que se impulsaba a súa profesionalización e modernización. Aínda que houbo que unha última intentona, desartellada en 1986, a ameaza golpista semellou definitivamente conxurada e o vello problema militar ficou aparentemente resolto.

A duración do servizo militar foi recortada, a 12 meses en 1984 e a 9 en 1991. Sen embargo, a oposición contra el non cedeu. O número de obxectores e insubmisos medrou e a regulación da obxección de conciencia e da prestación social substitutoria (1984) foi xulgada insuficiente por moitos mozos e os grupos antimilitaristas.

Permitíuse a incorporación de mulleres ás forzas armadas (1988) e fomentouse a presenza destas en misións internacionais de paz e cooperación, medidas que contribuíron a mellorar a imaxe do exército ante a opinión pública.

A política exterior-

A diplomacia española, dirixida sucesivamente polos ministros de Asuntos Exteriores Fernando Morán e Francisco Fernández Ordóñez estivo dirixida á **plena integración de España no mundo occidental**. As negociacións coa CEE culminaron co ingreso efectivo na Comunidade en xaneiro de 1986. O europeísmo do goberno español máis as boas relacións con Francia e Alemaña permitiron a Felipe González, a quen correspondeu a presidencia de quenda da CEE no primeiro semestre de 1989, xogar un papel na construción europea que superaba con moito o peso español na economía e nas institucións comunitarias. En 1989 deuse luz verde ao proceso de integración monetaria que levaría ao *euro* (2002) e comezaron as negociacións que culminaría na sinatura do *Tratado de Maastricht* (1991), orixe da Unión Europea (UE).

Por outra banda, os socialistas no poder abandonaron as súas posicións previas contrarias ao mantemento dos bloques militares e, conseguintemente, ao ingreso na OTAN. A celebración do prometido referéndum sobre a **permanencia na alianza atlántica** adíuse ata marzo de 1986. A

participación foi moi baixa, inferior ao 60%, e unha curta maioría dos votantes, o 52%, pronunciouse a favor da permanencia no bloque militar liderado polos EEUU, defendida agora vehementemente por Felipe González. O atlantismo convertiuse noutro dos trazos da política exterior socialista. En consonancia con el, España inteviría na primeira Guerra do Golfo (1991).

Prestouse tamén unha maior atención a **América latina** aínda que os resultados non foron máis alá do simbólico. No **norte de África** o interese na estabilidade da rexión, imprescindible para garantir a seguridade das posesións españolas e a subministración de gas natural, levou a coidar particularmente as relacións con Marrocos, esquecendo vellos pronunciamentos a prol da autodeterminación do Sáhara occidental, e Alxeria.

En **Oriente Medio**, recoñeceuse ao Estado de Israel (1986) aínda que se procurou manter unha posición mediadora no conflito árabe-israelí. Os bos oficios da diplomacia española na rexión posibilitaron a celebración en Madrid da *Conferencia de Paz sobre Oriente Medio* (1991).

A política económica.

En 1982, a economía española a penas crecía, a inflación anual rondaba o 14%, o desemprego superaba o 15% da poboación activa e o déficit público sobrepasara o 5% do PIB [DOCs. 13 e 14]. Os ministros de Economía (Miguel Boyer) e Industria (Carlos Solchaga) puxeron en marcha unha ortodoxa **política económica de axuste**, á que non se atreveran nin o último goberno do franquismo nin os primeiros da transición. Para restablecer os equilibrios macroeconómicos devaliouse a peseta, adoptouse unha política monetaria restritiva, instouse á contención salarial e incrementouse a presión fiscal. A inflación e o déficit exterior reducíronse.

Por outra banda, púxose en marcha unha política de **reconversión industrial** que afectou aos sectores manufactureiros tradicionais (siderurxia, construción naval, téxtil, calzado) e tivo dolorosas consecuencias. Numerosas empresas tiveron que pechar e outras sufriron fortes recortes nos seus cadros de persoal. Os programas de reindustrialización non sempre deron os resultados apetecidos.

Nos anos 1980 comezou tamén un proceso de **privatización do sector público** que afectou a unhas 80 empresas: algunhas (SEAT, ENASA, Viajes Marsans), escasamente rendibles e nas que o

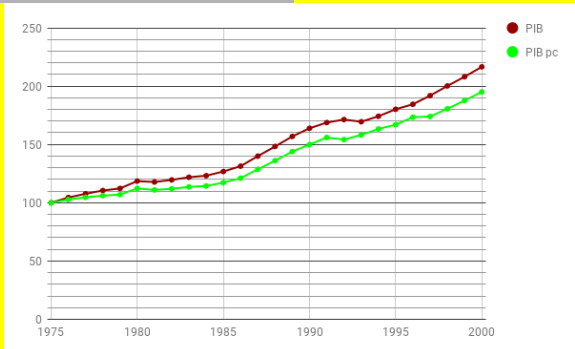
Celebración en Madrid da Conferencia de Paz sobre Oriente Medio (1991)

Felipe González posa entre o líder soviético M. Gorbachov e o presidente dos EE.UU. G. Bush

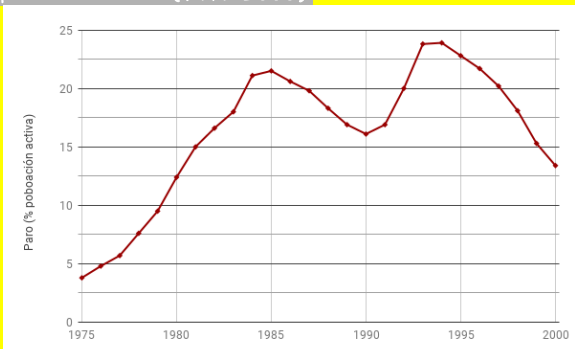

Fonte: Estudios de Política Exterior

DOC. 13: Evolución do PIB e do PIB per cápita (1975-2000) en índices (1975=100)

DOC. 14: Evolución da taxa de paro en % sobre a poboación activa (1975-2000).

FONTE: CARRERAS, A.; TAFUNELL, X. *Estadísticas históricas de España. Siglos XIX-XX*. Madrid, Fundación BBVA, 2005

Estado non estaba en condicións de investir para garantir a súa viabilidade (SEAT, ENASA) foron transferidas completamente ao sector privado; outras (ENDESA, REPSOL, ARGENTARIA, TELEFÓNICA), que aportaban xugosos beneficios, foron obxecto de privatizacións parciais. Con estas operacións, o Estado conseguiu importantes ingresos (máis de 10.000 millóns de euros, segundo algúns cálculos). O INI tivo que ser completamente reestruturado.

A economía española viviu a partir de 1985 un período de **forte crecemento**, favorecida pola afluencia constante de capitais estranxeiros e pola expansión do gasto público (construción de infraestruturas, gasto social). Pero aquela favorable evolución estivo asociada tamén á especulación xeralizada, á fraude e á corrupción.

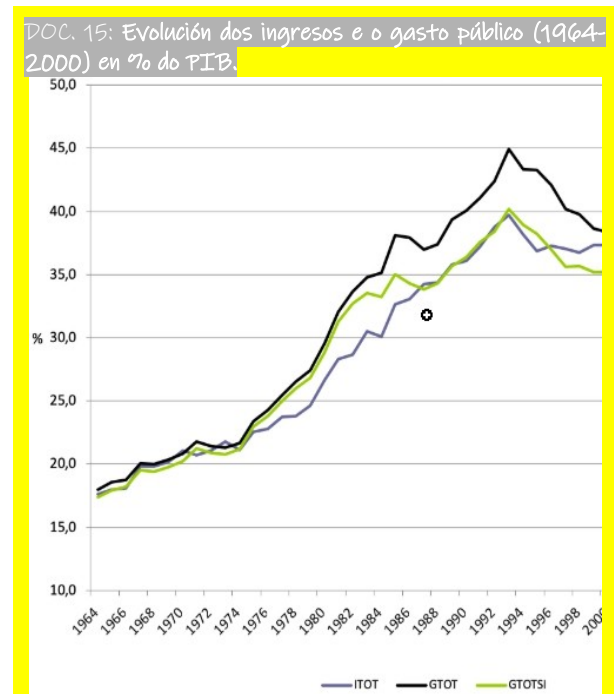
O remate das grandes celebracións de 1992 (V Centenario, Xogos Olímpicos de Barcelona, Exposición Universal de Sevilla) coincidiu coa fin do ciclo expansivo. A **recesión**, que se prolongou ata 1995, foi moi profunda. En 1993, o paro subiu ao 24% da poboación activa e o déficit público disparouse ata preto do 7% do PIB [DOCs 13-14].

A política social.

O gasto público destinado a fin sociais experimentou un considerable crecemento achegando a España, que non igualando, ao modelo de **Estado de Benestar** construído nos países desenvolvidos de Europa occidental tras a Segunda Guerra Mundial [DOC. 15].

Melloráronse as **pensións mínimas** e avanzouse cara a **universalización da asistencia sanitaria** (*Lei Xeral de Sanidade*, 1986). No eido educativo, produciuse unha intensa actividade legislativa. A *Lei de Reforma Universitaria* (1983) consagraba a autonomía universitaria e o carácter de servizo público educación superior, democratizaba o goberno universitario e procuraba racionalizar e regularizar as figuras do profesorado. A *Lei Orgánica do Dereito á Educación* (LODE, 1985), impulsada tamén, polo ministro José Antonio Maravall, facía efectivo o carácter obrigatorio e gratuito da educación básica pero consagraba a coexistencia entre unha rede de centros estatais e outra de centros privados, moi maioritariamente católicos, sostida tamén con fondos públicos (*educación concertada*). A *Lei Orgánica Xeral do Sistema Educativo* (1990) ampliou a escolarización obrigatoria e gratuita ata os 16 anos.

Sen embargo, non todo foron avances. Houbo tamén importantes retrocesos: recortes nas prestacións por desemprego, reformas laborais que contribuíron á precarización e inestabilidade dos contratos. As relacións coas centrais sindicais

Fonte: <https://blogaldeaglobal.files.wordpress.com/2018/11/d8da2-grafico2b1.png>

Imaxe da folga xeral do 14 de decembro de 1988

Fonte: diario Público.

UGT e CCOO foron degradándose e levaron a

convocatoria dunha folga xeral contra o *plan de emprego xuvenil* promovido polo goberno socialista o 14 de decembro de 1988. Foi masivamente secundada polos traballadores.

A política territorial.

Baixo os gobernos de Felipe González **completouse o mapa autonómico**. Foron aprobados os estatutos pendentes e comezou efectivamente o **traspaso de competencias** ás Comunidades Autónomas. As negociacións entre a goberno central e as autoridades autonómicas non sempre foron fáciles.

A hexemonía nacionalista en Cataluña e o País Vasco dificultou os acordos e traducíuse en frecuentes conflitos de competencias resoltos nuns casos pola vía da negociación e noutros con recursos ante o Tribunal Constitucional. No caso vasco, o desenvolvemento do *Estatuto de Gernika*, aprobado en 1979, veuse afectado, ademais, pola persistencia da actividade terrorista de ETA.

A política antiterrorista dos gobernos de Felipe González contou, por primeira vez, coa colaboración francesa (deportacións, extradicións), e combinou a actuación policial, non exenta de prácticas ilegais (torturas, *guerra sucia*), con medidas de reinserción e mesmo a negociación. Fracasadas as chamadas *conversas de Alxer* (1989), as accións armadas de ETA continuarían, con algunhas interrupcións, ata 2011.

A fin da etapa felipista.

O negativo ciclo económico comezado en 1992 veu agravar o evidente deterioro da imaxe pública dos gobernos socialistas. O exercicio do poder tras tres vitorias electorais con maioría absoluta (1982, 1986, 1989), sen apenas contrapesos, non estivo exento de soberbia e problemas comezaron a amorearse sen solución:

- A **división interna na familia socialista**: á ruptura co sindicato irmán, a UGT, que culminara na folga xeral do 14-D (1988) sumáronse os enfrontamentos dentro do PSOE entre *renovadores* e *guerristas*, que reproducían o evidente distanciamento entre os dous líderes máis importantes do partido, Felipe González e Alfonso Guerra, obrigado a deixar a vicepresidencia do Goberno en 1991.
- A **reiteración dos casos de corrupción** que afectaban ao PSOE (o escándalo *FILESA*, ligado ao financiamento ilegal do partido) e a altos cargos do goberno: Jesús Roldán, director xeral da Garda Civil; Mariano Rubio, gobernador do Banco de España; Juan Guerra, irmán do vicepresidente.
- A **guerra sucia contra ETA**: a partir de 1983, os autodenominados *Grupos Antiterroristas de Liberación* (GAL), formados por pistoleiros ultradereitistas e mercenarios estranxeiros, cometeron máis de 40 atentados e asasinaron a 28 persoas, a maioría membros de ETA e persoas próximas ao entorno da *esquerda abertzale*. Dende o comezo, resultaron evidentes as relacións dos GAL con mandos policiais e altos cargos gobernamentais, o uso de fondos reservados para financiar as súas accións e o desinterese oficial en investigalas. A prensa e os tribunais comezaron a botar luz sobre a vergoñenta actuación gobernamental.

A prensa conservadora, cada vez máis militante, aproveitou sen piedade os escándalos. A dereita política, refundada en 1989 no *Partido Popular* (PP) baixo o novo e sólido liderado de **José María Aznar**, sumouse á descualificación do goberno. Malia todo, en 1993, o PSOE obtivo unha curta e inesperada vitoria electoral (38% dos votos, 159 deputados). Sen maioría absoluta no Congreso, o novo goberno de Felipe González ficou dependente de apoios externos, nomeadamente dos que lle prestaron os nacionalistas cataláns de *Convergència e Unió* (CiU).

Cando este foi retirado, nun contexto marcado por unha enorme crispación política e mediática, fíxose inevitable a convocatoria de eleccións.

Nos comicios de marzo de 1996, o PP obtivo outra curta vitoria (39% dos votos, 156 escanos) e Aznar converteuse en presidente do goberno co apoio dos nacionalistas cataláns (CiU) e vascos (PNV) [DOC. 4]. A boa marcha da economía, comezada en 1995 e alimentada polo crédito barato e o boom do sector da construción e a desorientación socialista favoreceron un novo triunfo do PP en 2000, esta vez con maioría absoluta nas dúas cámaras.